

ISSN 1694-7649

Таштоктайлов
Облом катчоссу ф.и.к.;

Мурзамова А.М.

ЖУРНАЛ «НАУКА И ТЕХНИКА» ОСНОВАН В 1993 ГОДУ,
ПЕРЕИМЕНОВАН В «НАУКА И НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ» В 1996 ГОДУ,
ПЕРЕИМЕНОВАН В «НАУКА, НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ИННОВАЦИИ
КЫРГЫЗСТАНА» В 2015 ГОДУ, ВЫХОДИТ ЕЖЕМЕСЯЧНО

Республиканский научно-теоретический журнал

**НАУКА,
НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ
И ИННОВАЦИИ
КЫРГЫЗСТАНА
№ 2, 2016**

БИШКЕК 2016

Таштогтайлогн

Ожгон катчысы, ф.и.к.

Мурзамшева Н.Ш

Эргешали кызы Актилек, Эргешали кызы Айчүрөк

ОКУУЧУЛАРДЫН УЛУТТУК АҢ-СЕЗИМИН КАЛЫПТАНДЫРУУДА
ЧЕТ ТИЛИНИН ТААСИРИ

Эргешали кызы Актилек, Эргешали кызы Айчүрөк

ВЛИЯНИЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ФОРМИРОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНОГО
САМОСОЗНАНИЯ УЧЕНИКОВ

Ergeshali kyzy Aktilek, Ergeshali kyzy Aichurok

INFLUENCE OF FOREIGN LANGUAGE IN FORMATION OF NATIONAL
CONSCIOUSNESS OF PUPILS

УДК: 371/372 81-13

Бул макалада окуучулардын улуттук аң-сезимин калыптандырууда англис тилинин таасирин изилдөө, окуучуларды башка тилдүү өлкөлөрдүн маданиятын, улуттук өзгөчөлүктөрүн үйрөнүүнүн негизинде өз элинин улуттук өзгөчөлүктөрүн таанып билүүгө болгон кызыгууларын арттыруу маселелери камтылды.

Негизги сөздөр: рухий байланыштуулук, нравалуулук, эстетикалык тарбия, тил маданияты, улуттук аң-сезим, улуттук өзгөчөлүктөр, рухий байлык, рухий баалуулуктар, улуттук баалуулуктар, адеп-ахлактык, жүрүм-турум нормалары.

В этой статье рассмотрено влияние иностранного языка в формировании национального самосознания учеников, развитие интереса к познанию национальных особенностей своего народа и изучение национальных особенностей, культуры иноязычных стран.

Ключевые слова: духовная связь, нравственность, эстетическое воспитание, культура речи, национальное самосознание, национальные особенности, духовные ценности, национальные ценности, нормы поведения.

In this article, influence of foreign language in formation of national consciousness of pupils, development of interest to knowledge of national features of the people by learning national features, culture of the countries speaking another language are considered

Key words: spiritual communication, morals, aesthetic education, the standard of speech, national consciousness, national features, cultural values, national values, norms of behaviour.

Окуучулардын рухий адептик сапаттарынын калыптануусу билим берүү чөйрөсүндө уюшулуп, анда окутуу менен тарбиялоо ишим менен маданияттын байланышынын негизинде ишке ашырылат. Өз кезегинде француз жазуучусу В. Гюго “Элдин улуулугу анын саны менен өлчөнбөгөндөй эле, адамдын улуулугу да анын бою менен өлчөнбөйт, жапгыз гана өлчөм катарында анын акыл-эстик өнүгүүсү жана адептик деңгээли кызмат кылат” – деп айткан сөзүнө далил катарында мектеп окуучуларын нравалык жана эстетикалык жактан тарбиялоо проблемасы азыркы коомчулук тарабынан өзгөчө кызыгууну жаратып жаткандыгын айтууга болот.

Бул багыттагы окумуштуулардын изилдөөлөрү нравалык-эстетикалык тарбиялоонун бирдиктүүлүгүнүн мааньзы рухий байланыштуулукта гана жеткиликтүү деңгээлде түшүнүктүү болоорун белгилеп көрсөттү.

Окуучулардын өз улутунун өзгөчөлүктөрүн жан дүйнөсүн аны менен азыктандырган деңгээлде өздөштүрүүсү бир гана өз элинин улуттук баалуулуктарына гана эмес, башка улуттардын өкүлдөрүнүн да руханий баалуулуктарына маани берүү, аларды изилдөө жана аң сезимдүү түрдө салыштыруу аркылуу ишке ашат. Ал эми, башка элдин улуттук өзгөчөлүктөрүн изилдеп иликтөөдө, окол элдин өкүлдөрү менен баарлануу, пикир алынуу, мамиле түзүү зарылчылыгы келип чыгат. Мындай зарылчылыкты ишке ашырууда ар бир инсандын ар түрдүү тил каражаттарына ээ болуусу маанилүү. Анткени “Тил байлыгына ээ болгон адамдын ой жүгүртүүсү ар тараптуу болуп, анын жан дүйнөсү, жаншоосу руханий дөөлөттөр менен сугарылат” [6].

“Тил – бул маданияттын күзгүсү. Анда адамды курчап турган чыныгы дүйнө, анын жаншоосунун чыныгы нарттары гана эмес, элдин коомдук аң-сезими, менталитети, улуттук мүнөзү, жаншоо образы, каада-салттары, адеп-ахлактуулугу, баалуулуктар системасы, дүйнө таанымы да чагылдырылат” [5]. Демек, баарланыуунун, өз ара түшүнүшүүнүн, байланыш түзүүнүн жана мамилелешүүнүн негизги каражаты болуп тил эсептелгендиктен, окуучулардын улуттук аң-сезиминде тил маданиятынын маанилүүлүгүн калыптандыруу да өзгөчө мааниге ээ. Бул процесс билим берүү мекемелеринде тилге байланыштуу болгон предметтерди окутууда иш жүзүнө ашаары белгилүү. Бул предметтерди өз ара тыгыз байланышта окутуу аркылуу бул маселелердин чечилүүсүнө шарт түзүлөт.

Учур талабына ылайык предметтер аралык байланыштардын маанилүүлүгү күндөн күнгө жогорулоодо. Мектептеги билим берүүнү жакшыртуунун натыйжалуу жолу болуп сабактарды предметтер аралык байланыштар принцибинин негизинде интеграциялоо. Бул багытта иш алып баруу мектептеги билим берүүнүн жалпы билим берүүнүн жана окуучу-

Пластожтаймогн

Ожюогн катчогос, ф.и.п.:

Мурзашиева А.И.

лардын жалпы маданий потенциалынын жогорулоосуна шарт түзөт.

Мектептеги ар бир окуу предмети өзүнүн маани мандыгы боюнча адамдын инсандык сапаттарынын пайда болуусун, социалдык жана рухий жактан багыттоочу инструмент болуп саналат. Мындай окуу предметтеринин катарында “Англис тили” предмети өзгөчө орунду ээлейт. Бул предмет баарлашуунун каражаты катарында окуучуларга түрлүү тармактагы билимдердин жана башка окуу предметтеринин мазмунун колдонууга аларды үйрөнүүгө кенес жол ачат.

Англис тилин окуу процессинде окуучулардын англис тилинин маданиятын үйрөнүүсү алардын ар түрлүү чөйрөдөгү адамдар менен ар кандай багытта иш алып баруусуна, тажрыйба алмашып, ой бөлүнүп, байланыш түзүүсүнө, профессионалдык деңгээлде ишмердүүлүк жүргүзүү мүмкүнчүлүгүнө жана башка элдердин улуттук баалуулуктарын таанып билүүсүнө шарт түзөт.

Адамдыгы рухий байлык, анын жашоодо гумандуу инсан катары калыптануусу, эмоционалдык абал менен акыл-эстеги дая келүүлөр өз учурунда адамдыгы индивидуалдуулуктун, башкача айтканда, адамдыгы өз алдынчалыктын баптальшынын чагылдырат. Окуучуларда рухий баалуулуктарды калыптандыруу – адамдардын жашоо тиричилик аракеттеринин, ишмердүүлүктөрүнүн маанилүүлүгүн, баалуулугун негиздөөгө шарт түзүү мүмкүнчүлүктөрүн жаратат.

Мындай шарттарда англис тилин окутуу процессинде улуттук аң сезимдүүлүккө тарбиялоонун багыты жалпы адамдарга тиешелүү болгон рухий баалуулуктар, улуттук-регионалдык жана улуттар аралык маданий киада-салттар менен тыгыз байланышта болуусу зарыл.

Н.А. Асипова улуттук аң сезимдин калыптанышы жөнүндө төмөндөгүдөй ойду айткан: “Акыркы мезгилдеги ар кайсы өлкөлөрдүн эгемендүүлүккө ээ болушу “улут факторунун”, “улут маселесинин” кайрадан жаңылануусуна, жаңырышына алып келди жана “улуттук ренессанс” көрүнүшүнүн күч алышына жол ачты. Мунун натыйжасында ар бир улут өкүлүнүн өз элинин адамзат тарыхындагы орду, салыгын, салымын аныктоого болгон аракетин күчөттү” [2]. Бул ойду маанилүүлүгү жалпы адам баласынын баалуулуктары катары адамдын укуктары, эркиндиги, тарбиясы, билими биринчи орунда тургандыгын далилдеп турат. Демек, баарыдан мурда адамды эң жогорку баалуулук катарында таанып билүү, баланын инсанын, калыр-баркын урматтоо, анын укуктарын, эркиндигин коргоо, өсүн-өнүгүүсүнө шарт түзүү, балага билим берүүдө жана тарбиялоодо демократиялык жана гуманисттик принциптерин көз караштарын бекемдөө маселеси турат.

Англис тили предметин окутуунун өзгөчөлүгү окуучулардын башка тилдүү өлкөлөрдүн маданиятын, улуттук өзгөчөлүктөрүн үйрөнүүгө жана таанып билүүлөрүн кеңейтүүгө шарт түзөт. Ошондой эле,

окуучулардын улуттук аң-сезиминин өнүгүүсүн актуалдаштырат, башка улуттарды таанып билүүлөрүн жана өздөрүн инсан катары таанып билүүлөрүн жөнгө салат.

Англис социологу В.И. Споттун ою боюнча Англиянын элдери көбүнчө улуттук мүнөздөгү өзгөчөлүктөрдү жана түзүлүштөрдү, компромостик жолдорго, юмор, уюштуруучулук жөндөмдүүлүктөрүнө болгон ынтаа, ийкемдүүлүк катарында карашат. Ошол эле учурда алардын улуттук аң сезиминде салттык санааларга болгон, башкалардын үстүнөн басмырлоо комплекстери жана башка өзгөчөлүк сапаттары четке кагылган. Америка улутундагы элдерде демократиялуулук, эркиндик, инсандык ж.б. маселелерди коргоого болгон укуктар басымдуулук кылып улуттук аң-сезимдин өнүгүүсүндө өзгөчө орунду ээлейт [1].

Ал эми немец окумуштуусу Л. Гурлит өз сөзүндө “Бөтөн элдик таасир – эгерде ал күчкө салынып таңууланбаган болсо, эч качан зыяндуу болбойт жана ал элдердин жекече өзгөчөлүктөрүнө, рухий жактан өз алдынчалыктарына басымдуулук кылбайт” – деп белгилеген [4]. Андыктан, окуучуларда чет тилин үйрөнүүнүн маанилүүлүгүн түшүнүп билүүлөрүн өнүктүрүү, аны мамилелешүүнүн, таанып билүүнүн жана социалдык жактан ыңгайланышуунун каражаты катарында колдонууга үйрөтүү, жарандык, атуулдук сапаттарын тарбиялоо, улуттук аң-сезимдүүлүктөрүн өркүндөтүү учур талабы менен айкалышууда мыкты натыйжалуу жыйынтык берээри шексиз.

“Окутуунун жана тарбиялоонун башкы максаты – адамга анын жан дүйнөсүн толуктап туруучу ишмердүүлүктү тартуулоо” – деп айткан К.Д. Ушинскийдин сөзү азыркы күнгө чейин өз баалуулугун жоготпой келүүдө [7].

Чет тилдерин окуп үйрөнүүгө ишмердүүлүк менен мамиле жасоо окуучулардагы ынтызарлыкты, активдүүлүктү жогорулатууга, окууда өз алдынчалыкты күчөтүүгө жана өз алдынча иштөөгө көмөк көрсөтөт жана окуучулар үйрөнүп жаткан тилинин тарыхы, географиясы, саясаты, адабияты, маданияты менен тыгыз байланышта болот. Мындай байланыш окуучулардын өз улутунун маданиятына маани берүүгө жана аны терең изилдеп түшүнүүгө түрткү берет. Ошону менен бирге, окуучулар башка өлкөлөр, элдер жөнүндө маалыматка ээ болушат жана окуучулардын башка улуттагы элдерге карата болгон көз караштары, мамилеси маданий, адентик негизде калыптанат.

Окуучулардын адеп-ахлактык, улуттук баалуулуктарды өздөштүрүүсү элдин көп жылдык тажрыйбасын өзүнө сиңирип алуу аркылуу ишке ашат.

Окуучулардын үйрөнүп жаткан тилинин адабий чыгармалары менен таанышуусу алардын рухий жан дүйнөсүн байытууга, таанып билүү жана ой жүгүртүү жөндөмдүүлүктөрүнүн өнүгүүсүнө алып келет. Ошондой эле, чыгармалар аркылуу англис тилин

Мастыктайлов

Офицер катчысы, ф.и.к.

Мингалеева А.И.

окуп үйрөнүү окуучунун рухий жактан инсан катарында калыптануусуна шарт түзөт. Бул процесс окуучулардын жалпы элдерге тиешелүү болгон коомдук чөйрөдөгү ар кандай көйгөйлөргө карата критикалык ой жүгүртө алуу жөндөмдүүлүктөрүндө, коомдун болочок жаш муундарынын коомдук нравалуулук, адеп-ахлактык, жүрүм-турум нормаларын анализдөөлөрүнүн негизинде калыптанган улуттук аң-сезимдеринин өнүгүүсүндө маанилүү мааниге ээ.

Ал эми С.М. Арутюнян “Бардык элдердин өзүнө мүнөздүү болгон өзгөчөлүктөрү (эмгекчилдик, кайраттуулук, мекенге болгон сүйүү, юмор ж.б.), алардын жашоо тиричилик шарттары, басып өткөн тарыхый жолдору банка болгондуктан, ар биринде ар банкача көрсөтүлөт” – деп айткан [3]. Бирок, ошондой болсо да Англиянын эли менен кыргыздардын табиятка болгон арзуу-аракеттери, жан-жаныбарларды сүйүп багуудагы мээримдүүлүктөрү, каада-салттарындагы инсанды сыйлоосу, урматтоосу, адамгерчиликке, меймандостукка терең маани берген ийкемдүүлүктөрү сыяктуу окшоштуктарды белгилөөгө болот.

Башка улуттардын мүнөзүн билүү менен алардын саясий жана коомдук көз караштарын түшүнүп билүүгө болот. Башка чет элдик өлкөлөрдүн элдеринин маданияты, каада-салттары, мүнөздөрү менен таанышуу окуучуларда эл аралык мамилелерди түзүүсүнө аны өркүндөтүүсүнө, өз алдынча өсүп өнүгүүсүнө шарт түзүү жана алар менен өз элинин улуттук өзгөчөлүктөрүн салыштыруу аркылуу өзгөртүүгө, жакшыртууга мүмкүндүк берет.

Адабияттар:

1. Алымбеков А. Таалим-тарбия мазмунун этномаданий өнүгтө өркүндөтүүнүн проблемалары. ЫГУнун кабарчысы. 2004-ж.
2. Асипова Н.А. Жаңы үчүн улут аралык карым-катнаш маданиятынын мааниси. – Бишкек Манас Университети “Коомдук илимдер” журналы 2003-ж.
3. Арутюнян С.М. Вопросы национальной психологии. – Черкесск. 1972-ж.
4. Гурлитт Л. Проблема общей единой школы. - М. - 1919-ж.
5. Кадочникова Э.А. Культура: язык и искусство М: 2005.
6. Молдалиева А. Кут билим. 2013-ж. 31-Май
7. Ушинский К.Д. О народности в общественном воспитании. М: собр.соч. Т.2.

Рецензент: д.в.ед.н., профессор Асипова Н.А.

Настоящий документ
Ожонн катчогов, ф.и.п.

Мурзаева Ш Ш

ПЕДАГОГИКА ИЛИМЛЕРИ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PEDAGOGICAL SCIENCE

Мусаева В.И. КЫРГЫЗ ТИЛ ЖАНА АДАБИЯТЫН ИННОВАЦИЯЛЫК НЕГИЗДЕ ОКУТУУНУН МАКСАТЫ, МАЗМУНУ ЖАНА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ.....140	M.D. Seitoeva IMPLEMENTATION OF A PROFESSIONAL ORIENTATION OF MATHEMATICAL PREPARATION OF FUTURE LAWYERS WITH TECHNOLOGY PROFESSIONALLY ORIENTED TASKS.....151
Мусаева В.И. ЦЕЛИ, СОДЕРЖАНИЕ И ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ КЫРГЫЗСКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ НА ИННОВАЦИОННОЙ ОСНОВЕ.....140	Тагаева Д.А. ОРТО МЕКТЕПТЕ ГЕОМЕТРИЯНЫ ОКУТУУ ПРОЦЕССИНДЕ ОКУУЧУЛАРДЫН ЧЫГАРМАЧЫЛЫК ИШМЕРДУУЛУКТӨРҮН ӨНҮКТҮРҮҮНҮН АЙРЫМ ЫКМАЛАРЫ.....155
V.I. Musaeva GOALS, OBJECTIVES, AND TECHNOLOGY OF TEACHING KYRGYZ LANGUAGE AND LITERATURE ON THE BASIS OF INNOVATION.....140	Тагаева Д.А. НЕКОТОРЫЕ ПУТИ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ГЕОМЕТРИИ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ.....155
Мураталиева В.Т., Садыкова Н.Б. СТУДЕНТТЕРДИН ӨЗ АЛДЫНЧА ИШТӨӨСҮН УЮШТУРУУНУН НЕГИЗИ И ЭТАПТАРЫ.....144	D.A. Tagaeva SOME WAYS OF DEVELOPMENT CREATIVE ACTIVITY OF STUDENTS IN THE STUDY OF GEOMETRY AT SCHOOL.....155
Мураталиева В.Т., Садыкова Н.Б. ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ.....144	Эргешали кызы Акдилек, Эргешали кызы Айчүрөк ОКУУЧУЛАРДЫН УЛУТТУК АҢ-СЕЗИМИН КАЛЫПТАНДЫРУУДА ЧЕТ ТИЛИНИН ТААСИРИ.....159
V.T. Muratalieva, N.B. Sadykova THE MAIN STAGES IN THE ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS.....144	Эргешали кызы Акдилек, Эргешали кызы Айчүрөк ВЛИЯНИЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ФОРМИРОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ УЧЕНИКОВ.....159
Атакеева Г.А. ЖОГОРКУ, ОРТО ЖАНА БАШТАЛГЫЧ КЕСИПТИК ОКУУ ЖАЙЛАРЫНЫН ПЕДАГОГДОРУНУН КЕСИПТИК БИЛИМИН ЖОГОРУЛАТУУ.....148	Ergeshali kyzy Akdilek, Ergeshali kyzy Aichurok INFLUENCE OF FOREIGN LANGUAGE IN FORMATION OF NATIONAL CONSCIOUSNESS OF PUPILS.....159
Атакеева Г.А. ПОВЫШЕНИЕ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГОВ ВЫСШЕГО, СРЕДНЕГО И НАЧАЛЬНОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....148	Сагымалиева Н.К., Чокоева Г.С., Эсенгулов У.А. КӨЙГӨЙЛҮҮ КЫРДАЛДАРДЫ ТҮЗҮҮ АРКЫЛУУ СТУДЕНТТЕРДИН МАТЕМАТИКАЛЫК ЖӨНДӨМДҮҮЛҮКТӨРҮН ӨСТҮРҮҮ.....162
G.A. Ataakeeva PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS OF HIGHER COLLEGE AND HIGH-SCHOOL PROFESSIONAL EDUCATION..148	Сагымалиева Н.К., Чокоева Г.С., Эсенгулов У.А. ПОВЫШЕНИЕ МАТЕМАТИЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ ПОСРЕДСТВОМ СОЗДАНИЯ ПРОБЛЕМНЫХ СИТУАЦИЙ.....162
Сейтсеева М.Д. КЕСИПКЕ БАҒЫТТАЛГАН ТАПШЫРМАЛАР АРКЫЛУУ БОЛОЧОК ЮРИСТТЕРДИН МАТЕМАТИКАЛЫК ДАЯРДЫКТАРЫН ӨРКҮНДӨТҮҮНҮН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ.....151	N.K. Sagymaliyeva, G.S. Chokoeva, U.A. Esengulov RAISE THE MATHEMATICAL ABILITY OF STUDENTS THROUGH THE CREATION OF PROBLEMATIC SITUATIONS.....162
Сейтсеева М.Д. РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ С ПОМОЩЬЮ ТЕХНОЛОГИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННЫХ ЗАДАЧ.....151	Афаг Гасым кызы Гасимова АЗЕРБАЙЖАНДЫН ТАРЫХЫН ОКУТУУДА ДЕБАТТАРДЫ КОЛДОНУУ.....165
	Афаг Гасым кызы Гасимова ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДЕБАТОВ В ОБУЧЕНИИ ИСТОРИИ АЗЕРБАЙДЖАНА.....165

Пластикташман

Офион катчысы, ф.и.п.

Мураталиева В.Т.